

SAĞLIK HİZMETLERİ MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN İLETİŞİM BECERİLERİ: HARRAN ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

COMMUNICATION SKILLS OF STUDENTS AT VOCATIONAL HEALTH
HIGHSCHOOL: HARRAN UNIVERSITY SAMPLE

Gülsün ERİGÜÇ¹

Hüseyin ERİŞ²

Öz

İletişim becerileri her birey için önemli bir konudur. İletişim becerilerinin üniversite öğrencilerine eğitimleri sürecinde kazandırılması ve geliştirilmesi gerekir. Bu araştırmanın amacı, sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerilerinin belirlenmesidir. Öğrencilerin iletişim becerileri cinsiyet, yaş, öğrenim gördükleri program, sınıf, ailenin yaşadığı yer, anne ve babanın eğitim düzeyi, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, anne-babanın tutumları, arkadaşlarla ilişkiler değişkenleri açısından incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Harran Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulunda öğrenim gören 116 öğrenci oluşturmaktadır. Veriler, “Kişisel Bilgi Formu” ve “İletişim Becerileri Envanteri” ile elde edilmiştir. Verilerin analizinde, yüzdelik dağılımı, t-testi, tek yönlü varyans analizi, Kruskal Wallis, Mann Whitney U analizleri ve Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, kadın öğrencilerin iletişim becerileri erkek öğrencilerden yüksek olarak bulunmuştur. Eğitim görülen programa ve sınıfa göre bir farklılık görülmemiştir. Davranışsal iletişim becerileri bakımından 18-20 yaş grubu diğer öğrencilerden daha olumlu değerlendirme yapmıştır. Anne ve babanın eğitim düzeyinin öğrencilerin iletişim becerileri üzerinde farklılık yarattığı sonucu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: iletişim, iletişim becerileri, öğrenci, İletişim Becerileri Envanteri

Abstract

Communication skills are a major issue for each individual. Communication skills should get involved and developed in the education process for university students. The aim of this study was to investigate communication skills of students at vocational health highschool. The communication skills of students were investigated with different variables like gender, age, programs, grade level, living location of family, parents' education, socio-economic level of family, parents' attitudes, and relationships with friends. The study includes 116 students at Harran University Vocational School of Health Services. The participants were asked to complete “Personal Information Form” and “Communication Skills Inventory”. The data analysis methods used in the study were percentage distribution, t test, one-way variance analysis, Kruskal Wallis and Mann Whitney U and Person's correlation analysis. As a result of the study it was found that female students had higher communication skills than male students. It's not a difference according to the class and program. Behavioral communication skills of the 18-20 age groups were more positive than the communication skills of other students. Furthermore it was found out that the education level of the parents creates a difference in the result of students' communication skills.

Key Words: communication, communication skills, student, Communication Skills Inventory

¹ Doç. Dr. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık İdaresi Bölümü,
geriguc@hacettepe.edu.tr

² Öğr. Gör., Harran Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik Programı, erisharran@hotmail.com

1. GİRİŞ

Günümüz insanı için iletişim, bireysel ve çalışma yaşantısının her anını kaplayan önemli bir olgu haline gelmiştir. Bu nedenle zamanımızın çoğunu diğer insanlarla iletişim kurmakla geçiririz. İletişim sosyal yaşamın içinde yer alan bütün insanlar için önem taşıyan bir konudur. Başka bir deyişle iletişim, anne, baba, çocuk, akraba, arkadaş, öğrenci, işgören, işsiz, yönetici her kim olursa olsun tüm bireyler açısından anlamı ve önemi fazla olan bir sosyal olgudur (Güney, 2007). Bununla beraber insanlar ve grupların birlikte yaşamaları ve iş yapmaları kurdukları iletişim sisteminin başarısına bağlıdır. İletişim, insan faaliyetlerini birbirlerine bağlayan ve onların toplumsal bir grup halinde ve uyumlu bir biçimde çalışmalarını da sağlayan önemli bir süreçtir. Bu durumda insanlar birbirleri ile iletişim kurarken bireysel olarak sahip oldukları yetenekler ve beceriler, işlerindeki ve özel yaşamlarındaki başarılarında rol oynar (Can, Aşan ve Aydın, 2006).

İletişimin temelinde, insanın diğer insanlar, toplumsal değer, tutum ve davranışlar hakkında bilgi edinin kendini hem güçlü hem de güven içinde hissetmesi isteği de söz konusu olduğundan, insan çevresindeki insanlarla iletişim kuramadığı zaman kendini zayıf, endişeli, güvensiz ve pasif hisseder (Güney, 2007). Çünkü birey olarak başkaları tarafından iyi anlaşılabilme ve karşımızdakilerin anlatmak istediklerini iyi anlayabilmek için iletişimin etkin olması gerekir. Etkin iletişim olmadan arzu edilen sonuçlara ulaşmak mümkün görülmemektedir. İletişim, iki ya da daha fazla insan arasında anlaşmaya; düşünce, fikir, duygu ve bilgi alışverişine; karşılıklı konuşmaya ve ayrı ayrı ya da birlikte davranmaya dayalı bir ilişki olarak görülmektedir. Bu durumda iletişim, insanın, kendini ifade edebildiği, diğer insanların sözlerine ve davranışlarına yanıt verebildiği bir süreçtir. İnsanın tüm zihinsel, duygusal, sosyal ve biyolojik gereksinimleri, iletişim olgusu sayesinde doyuma ulaşabilir. Bu nedenle doyum sağlayıcı ilişkilerden yoksun olan kişiler, kendilerini başarısız, yalnız, gergin ve mutsuz hissederler. Kısaca söylemek gerekirse iki kişi arasında, mesaj alışverişinin olduğu her zaman iletişim vardır. İnsanlar başkalarıyla olan bağlantıları içinde varlıklarını ve yaşamlarını sürdürebilir ve geliştirebilirler (Tınaz, 2005).

Sosyal bir varlık olarak insanın çevresindeki insanlarla etkileşiminde ve iletişiminde ise iletişim becerileri önemli rol oynar. Etkili bir iletişim becerisine sahip olan birey hem kendisine ve hem de çevresine kolay bir şekilde uyum sağlayabilir, bu sayede kendini ayarlayabilmenin yolunu öğrenir ve nerede nasıl davranacağına dikkat eder (Kutlu, Balcı ve Yılmaz, 2007).

Bir toplum için üniversite gençliği, toplumun sosyokültürel yapısının en dinamik ögesi olarak görülmektedir. Ülke kalkınmasında en etkin unsurların; doğal kaynak, sermaye ve insangücü olduğu ve bu unsurların verimli olarak kullanılması gereği kabul edilmektedir. Bu nedenle, nitelikli insangücü yetiştirmek sorumluluğunu üzerine alan üniversiteler, öğrencilerine bilgi, beceri, ideal ve iyi alışkanlıklar kazandırma çabası içindedirler (Deniz ve Sümer, 2010). Üniversite öğrencilerine verilecek çeşitli eğitimler kapsamında iletişim becerilerine ilişkin konuların da yer alması gereklidir. Demirel, Ökdem ve Saracoğlu (2010) tarafından yapılan bir araştırmada, verilen eğitimin öğrencilerin iletişim becerilerini değerlendirmelerinin daha olumlu hale gelmesinde etkili olduğu görülmüştür. Bu anlamda geleceğe hazırlanırken, üniversite öğrencilerinin öğrenim süreleri içinde iletişim becerileri konusunda eğitim almalarının önemli olduğu düşünülmektedir. Böylece öğrencilerde, gerek günlük yaşantılarında gerekse ileride meslek yaşantılarında fayda ve başarılarında önemli bir katkı sağlayacak olan iletişim becerileri konusunda farkındalık yaratmak gerekmektedir.

Bu araştırmanın amacı, Harran Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin cinsiyet, yaş, öğrenim gördükleri program, öğrenim düzeyi (sınıf), ailenin yaşadığı yer, annenin ve babanın eğitim düzeyleri, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, anne babanın çocuklarına karşı tutumu ve öğrencilerin arkadaşlarıyla ilişkileri değişkenlerine göre iletişim becerileri düzeylerini belirlemektir.

1.1 İletişim ve İletişim Becerileri Kavramları

İletişim bireysel, toplumsal, sosyal, örgütsel düzlemlerde ele alınan ve bir çok alanı ilgilendiren bir kavramdır. Bu nedenle değişik şekillerde tanımlanmaktadır. Dökmen (1996: 19) iletişimi “*bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreci*” olarak tanımlamaktadır. Güney (2007: 261)’e göre ise iletişim “*bir bilginin, düşüncenin, duygunun, tutum ve kanının bir araç vasıtasıyla bir bireyden bir bireye, bireyden gruba, gruptan bireye, gruptan gruba, toplumdaki gruba ve toplumdaki topluma karşılıklı aktarılması sürecidir*”.

Çetinkaya (2011: 568) iletişim tanımlarının genel olarak “*bir iletinin karşılıklı olarak paylaşılması süreci*” ve “*bir kaynağın bir iletiyi, bir oluk aracılığıyla alıcıya iletilmesi süreci*” noktaları üzerinde yoğunlaştığını belirtmektedir. Böylece iletişim kavramına ilişkin tanımların ortak noktaları, bir paylaşımın söz konusu olması ve iletişimin bir süreci kapsamasıdır. İletişim sürecini yapılandıran öğeler “*kaynak, ileti, kanal, alıcı ve geri bildirim*” olarak belirtilebilir. Bu süreç içerisinde kaynağın işlevi iletiyi göndererek iletişim sürecini başlatmaktır. Kaynak başkalarıyla paylaşacak bir fikir, düşünce veya duyguya sahip olmalı ve bunları paylaşma istekliliği içinde bulunmalıdır. İleti ise kaynaktan alıcıya gönderilen sözel,

görsel ya da her ikisinin de bulunduğu bir üründür. Kanal da bu iletinin alıcıya iletilmesini sağlayan bir araçtır. Alıcı, kaynağın yolladığı iletiyi alan kişidir. Alıcının aldığı iletiyi yorumlayarak sözlü ya da sözsüz bir şekilde tepkide bulunması da geribildirim oluşturur. Böylelikle kaynaktan alıcıya ve alıcıdan kaynağa doğru bir devinim gerçekleşir ve bu ileti akışı da iletişim sürecini meydana getirir (Çetinkaya, 2011; Gürüz ve Gürel, 2006).

İletişimin sağlıklı bir şekilde sürmesi bireysel ve toplumsal temelde olumlu sonuçlar yaratırken, doğru şekilde kurulamayan iletişimler bazı olumsuz sonuçlara neden olmaktadır. İletişim sürecinde yer alan birimler açısından bakıldığında bireylerin etkili bir iletişimi gerçekleştirebilmesi değişik etmenlere bağlıdır. Bunlar; iletişim becerisi, bireylerin tutumu, iletişim kurulan konuya ilişkin bilgi ve deneyim, toplumsal ve kültürel etmenler olabilir. Bu aşamada belirtilmesi gereken önemli bir konu iletinin, alıcıya istenen bir şekilde ulaşmasının, öncelikle kaynağın iletişim konusundaki becerilerine bağlı olduğudur. Kaynağın tutumları, bilgileri, becerileri, deneyimleri gibi pek çok özelliği iletişimin niteliğini etkiler. Kişilerin aralarında doğru bir iletişim kuramamaları çatışmaların doğmasına neden olabilir. Doğru ve etkili bir iletişimin kurulmasında, iletişim çatışmalarının yok edilmesinde veya azaltılmasında bireylerin iletişim becerileri büyük bir öneme sahiptir (Toy, 2007; Çetinkaya, 2011). Çünkü iletişim becerileri bilgi alışverişi sürecinin mümkün olduğunca hatasız olarak gerçekleştirilmesini sağlamaktadır. İletişim becerileri dinleme, başkalarının açısından bakabilme ile karşı tarafı anlamayı, konuşarak ya da sözsüz iletişimle de karşısındakine mesaj gönderebilmeyi sağlamaktadır. İletişim becerileri etkin olarak kullanılmadığında karşı tarafı etkili olarak dinleyememe, karşı tarafı onun değer yargıları veya dünya görüşüne göre algılayamama, sürekli ya da çok konuşma, sözsüz iletişimi doğru ve yerinde kullanamama gibi sorunlar yaşanabilmektedir. Bu becerilerin herhangi birinde ya da bazılarında sorun yaşanması ise iletişimin başarılı ve sağlıklı olmasını engellemektedir (Kurtyılmaz, 2005).

İletişim becerileri *“insanların çevreleri ile anlamlı ilişkiler kurma, kendini ve başkalarını tanıma, kendi duygularının farkında olma ve başkalarının duygularını tanıyabilme, kendini gerçekleştirebilme, problemleri ile etkin baş edebilme gibi kavramları içinde barındırmaktadır”* (Kuzu, 2008: 1). İletişim kavramı gibi iletişim becerileri kavramı için de çeşitli tanımlamalar yapılmaktadır. Kabakçı ve Korkut (2008: 80)’a göre iletişim becerileri *“konuşmayı başlatma ve sürdürme ile kendi duygu ve düşüncelerini sözel ve sözel olmayan tarzda net bir şekilde ifade etme”* olarak tanımlanmaktadır. Bir diğer tanımda iletişim becerisi *“dinleme unsuru üzerinde de durarak, “anlaşılabilir bir biçimde konuşma, göz teması kurma, konuşmayı teşvik etme, övgüde bulunma, sözel olmayan davranışları uygun bir biçimde kullanma”* olarak ele alınmaktadır (Çankaya, 2011: 7).

1.2. Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerilerine İlişkin Bazı Araştırmalar

Üniversite öğrencilerinin iletişim becerilerini belirlemeyi amaçlayan çeşitli çalışmalar vardır. Araştırmamızda öğrencilerin iletişim becerileri “İletişim Becerileri Envanteri” ile değerlendirildiğinden ve makalenin sınırları kapsamında bu başlık altında üniversite öğrencilerinin iletişim becerilerini Ersanlı ve Balcı (1998) tarafından geliştirilen İletişim Becerileri Envanteri (İBE) kullanarak ölçen araştırmalara yer verilmektedir. Bu araştırmaların bulguları ile araştırmamızın bulguları ileriki bölümlerde daha ayrıntılı olarak karşılaştırılacaktır. İBE kullanarak üniversite öğrencilerinin iletişim becerilerini araştıran çalışmalarda eğitim fakültelerinde yapılan uygulamaların ağırlıklı olduğu görülmüştür. Bu nedenle aşağıda yer verilen araştırmaların önemli bir bölümü eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğretmen adaylarına ilişkindir.

Çetinkaya (2011) tarafından yapılan araştırmada Türkçe öğretmen adaylarının iletişim becerilerine ilişkin görüşlerinin olumlu olduğu belirlenmiştir. Araştırmada iletişim becerileri, cinsiyet, sınıf, anne ve babanın eğitim durumları değişkenlerine göre incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre iletişim becerileri ile annenin ve babanın eğitim durumu değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken; cinsiyet ve sınıf değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık elde edildiği görülmektedir.

Acar (2009) tarafından yapılan ve bir eğitim fakültesinin farklı bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin iletişim becerilerinin belirlendiği araştırmada, cinsiyet, okunan bölüm, öğretim türü (I. Öğretim- II. Öğretim), ailenin yaşadığı yer, mezun olunan lise türü, ailenin öğrenciye karşı tutumu, arkadaşlarla ilişkiler değişkenleri ele alınmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, mezun olunan lise türü ve algılanan anne-baba tutumuna göre öğrencilerin iletişim becerilerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Yılmaz, Üstün ve Odacı (2009) tarafından üç üniversitede öğrenim gören okul öncesi öğretmen adayları üzerinde yürütülen araştırmada iletişim becerisi düzeyleri üniversite, yerleşim birimi, yaş ve sınıf düzeyine göre incelenmiştir. Öğrencilerin iletişim becerileri üniversitelerine ve sınıf düzeyine göre farklılık gösterirken, yerleşim birimi ve yaşlarına göre anlamlı bir fark bulunmadığı görülmüştür.

Dilekman, Başcı ve Bektaş (2008) tarafından bir eğitim fakültesinin değişik bölümlerinde öğrenim gören öğrenciler üzerinde yapılan araştırmada öğrencilerinin iletişim becerileri cinsiyet, sınıf düzeyi ve bölüm değişkenleri açısından incelenmiştir. Öğrencilerin

iletişim becerilerinde cinsiyete ve sınıf seviyesine göre anlamlı fark bulunmazken, öğrenim görülen bölümler arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur.

Yukarıda yer verilen araştırmalar öğrencilerin iletişim becerilerini araştırmamıza benzer demografik değişkenler bağlamında ele alan çalışmalardır. Başka araştırmalarda ise öğrencilerin iletişim becerileri ile duygusal zeka, empatik eğilim, kişilik özellikleri, bağlanma stilleri gibi değişkenler açısından incelemeler yapılmıştır. Aşağıda bu araştırmalara yer verilmektedir.

Gürşimşek, Vural ve Demirsöz (2008) tarafından bir eğitim fakültesinin iki farklı programına devam eden öğretmen adaylarının iletişim becerileri puanları ve duygusal zeka puanları öğrenim görülen programa göre incelenmiş, programlar arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Ayrıca iletişim becerileri ve duygusal zeka puanları arasındaki ilişki de incelenmiş öğretmen adaylarının duygusal zekaları ile iletişim becerileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Çetinkaya ve Alparıslan (2011) tarafından yapılan araştırmada da bir uygulamalı teknoloji ve işletmecilik yüksekokulu öğrencilerinin duygusal zekalarının iletişim becerileri üzerine etkisinin belirlenmesi amaçlanmış ve duygusal zekanın alt boyutlarından empatik duyarlılık boyutunun iletişim becerileri üzerindeki etkisi anlamlı bulunmuştur. Küçük (2011) tarafından bir eğitim fakültesinde öğrenim gören müzik öğretmeni adaylarının empatik eğilimleri ile iletişim becerisi düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmış, araştırma sonucunda müzik öğretmeni adaylarının empatik eğilimleri ile iletişim becerileri arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Toy (2007) tarafından yapılan araştırmada ise, üniversitede farklı eğitim alanlarında (mühendislik ve hukuk) okuyan öğrenciler, cinsiyet ve gördükleri üniversite eğitiminin etkileri göz önünde bulundurularak iletişim becerileri açısından karşılaştırılmıştır. Çalışmada iletişim becerileri ile bazı psikolojik -empatik beceri ve beş faktör kişilik özellikleri- ve demografik değişkenler arasındaki ilişki de ele alınmıştır. İletişim becerileri açısından hukuk fakülteleri öğrencilerinin mühendislik fakülteleri öğrencilerinden, kadın öğrencilerin erkek öğrencilerden daha iyi oldukları sonucuna ulaşmıştır.

Yılmaz (2007) tarafından yapılan araştırmada bir eğitim fakültesi öğrencilerinin iletişim becerileri ile bağlanma stilleri cinsiyet, sınıf düzeyleri, anne-baba eğitim durumları, anne-baba tutumları, sosyo-ekonomik düzey bağlamında ele alınmıştır. İletişim becerilerine ilişkin olarak cinsiyet ve sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur.

Araştırmamız Harran Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencileri üzerinde yürütülmüştür. Benzer şekilde yürütülen başka bir araştırmada Marmara Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerilerini araştıran Akyurt (2009) öğrencilerin öğrenim gördükleri alan (bölüm/program) ile iletişim becerileri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşmıştır.

2. YÖNTEM

Bu araştırma, Harran Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin cinsiyet, yaş, öğrenim gördükleri program, öğrenim düzeyi (sınıf), ailenin yaşadığı yer, annenin ve babanın eğitim düzeyleri, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, anne babanın çocuklarına karşı tutumu ve öğrencilerin arkadaşlarıyla ilişkileri değişkenlerine göre iletişim becerileri düzeylerini belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

2.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini 2010-2011 Öğretim Yılı Bahar Döneminde Harran Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulunda öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulunda Tıbbi Görüntüleme Teknikleri (TGT), Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik (TDS) ve Tıbbi Laboratuvar Teknikleri (TLT) olmak üzere üç bölüm bulunmaktadır. Bu bölümlerde öğrenim gören öğrenci sayısı toplam 132'dir. Örneklem seçilmemiş öğrencilerin tümüne ulaşılmaya çalışılmış, ancak araştırmanın yapıldığı tarihlerde okula devam etmeyen ve ulaşılamayan öğrenciler olması nedeniyle anket dağıtılan öğrenci sayısı 124 olmuştur. Anketi doldurmayı kabul etmeyen öğrenci sayısı ise 8'dir. Bu durumda ulaşılamayan veya araştırmaya katılmayı kabul etmeyen öğrenci sayısı toplam 16 olmuştur. Ankete cevap veren öğrenci sayısı ve araştırmanın çalışma grubu 116 olarak gerçekleşmiştir (evrenin % 87.8'i). Anket uygulaması 28.03.2011 - 10.04.2011 tarihleri arasında yapılmıştır.

2.2. Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri "Kişisel Bilgi Formu" ve "İletişim Becerileri Envanteri" aracılığı ile toplanmıştır. **Kişisel Bilgi Formu**; öğrencilerin cinsiyet, yaş, öğrenim gördüğü sınıf, ailesinin yaşadığı yer, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, anne-babanın öğrenciye yönelik tutumları, öğrencinin arkadaşlarıyla ilişkileri gibi tanımlayıcı özellikleri belirlemeye yönelik toplam 10 sorudan oluşan bir formdur.

İletişim Becerileri Envanteri (İBE), üniversite öğrencilerinin sahip oldukları iletişim beceri düzeylerini değerlendirmek amacıyla Ersanlı ve Balcı (1998) tarafından geliştirilen 5 li likert tipi bir ölçektir. Balcı ve Ersanlı tarafından yapılan geçerlik ve güvenirlik

çalışmalarında envanterin güvenilirliğini ölçmek için yapılan test yarılama analizinde $r=.64$ ve test tekrar test sonucunda ise $r=.68$ bulunmuştur. Envanterin iç tutarlılığını belirlemek amacıyla hesaplanan Cronbach Alpha katsayısı $.72$ 'dir. Envanterin geçerlik çalışmasıyla ilgili olarak paralel form uygulaması yapılmıştır (Ersanlı ve Balcı, 1998). Bu amaçla Korkut (1996) tarafından geliştirilen "İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği" ile korelasyonuna bakılmış ve korelasyon katsayısı $r=.70$ olarak elde edilmiştir. Ölçekte yer alan maddeler "her zaman 5, genellikle 4, bazen 3, nadiren 2 ve hiç bir zaman 1" şeklinde puanlanmaktadır. Ölçek toplam 45 anlatımdan oluşmakta olup elde edilebilecek en yüksek puan 225, en düşük puan ise 45'dir. Ölçek **bilişsel, duyuşsal ve davranışsal** olmak üzere üç alt boyuttan oluşur. Her bir boyutu ölçen 15 madde vardır. Her alt ölçek ayrı ayrı değerlendirileceği gibi ölçeğin toplamına bakarak bireyin genel iletişim beceri düzeyi belirlenebilir. Her bir alt ölçekten alınabilecek en yüksek puan 75, en düşük puan ise 15'dir. Hangi alt ölçekteki puanı yüksek ise iletişim becerisi açısından bireyin o alt boyutta daha iyi olduğu söylenebilir. Ölçeğin tamamı için ise, puanların yüksekliği o bireyin iletişim beceri düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir (Ersanlı ve Balcı, 1998; Kumcağız, Yılmaz, Çelik ve Avcı, 2011).

2.3. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizi için SPSS 15 programı kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler, gruplar arası farklılığı belirlemek için parametrik test varsayımları yerine geldiğinde "t" testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA), parametrik test varsayımları yerine gelmediğinde ise Kruskal-Wallis testi ve Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek için Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Ayrıca ölçeğin iç tutarlılık katsayılarını hesaplamak için Cronbach Alpha testi uygulanmış ve Cronbach Alpha (iç tutarlılık) katsayısı $0,78$ olarak bulunmuştur.

3. BULGULAR

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin sosyo demografik ve aileleri ile ilgili özellikleri Tablo 1'de sunulmaktadır.

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyo Demografik ve Aileleri ile İlgili Özelliklerine Göre Dağılımı

Özellikler		Sayı (n)	%	Özellikler		Sayı (n)	%
Cinsiyet	Kadın	77	66,4	Yaş Grupları	18-20 yaş	69	59,5
	Erkek	39	33,6		21-25 yaş	47	40,5
Program	TGT	34	29,3	Sınıf	1.sınıf	58	50,0
	TDS	42	36,2		2.sınıf	58	50,0
	TLT	40	34,5				
Ailenin Yaşadığı Yer	Köy	10	8,6	Ailenin Sosyo Ekonomik Düzeyi	Düşük	18	15,5
	Kasaba	4	3,5		Orta	94	81,1
	İlçe	37	31,9		Yüksek	4	3,4
	İl	55	47,4				
	Büyük Şehir	10	8,6				
Annenin Eğitim Düzeyi	Okur yazar değil	44	37,9	Babanın Eğitim Düzeyi	Okur yazar değil	8	6,9
	Sadece okur yazar	9	7,8		Sadece okur yazar	12	10,3
	İlkokul	31	26,7		İlkokul	32	27,6
	Ortaokul	20	17,3		Ortaokul	19	16,4
	Lise ve üstü	12	10,3		Lise ve üstü	45	38,8
Anne Babanın Tutumu	Otoriter	12	10,3	Arkadaşlarla İlişkiler	Olumlu ve sakin	102	87,9
	Demokratik	26	22,5		Sözel tartışmalar	14	12,1
	İlgisiz	4	3,4		Fiziksel kavga	-	-
	Koruyucu	71	61,2				
	Tutarsız	3	2,6				
TOPLAM		116	100	TOPLAM		116	100

Bu bölümde öncelikle araştırma kapsamındaki öğrencilerin iletişim becerilerine ilişkin toplam puanlara yer verilmektedir. Bu çalışmada kullanılan İBE, iletişim becerilerini bilişsel, duyuşsal ve davranışsal açıdan ölçmektedir. Envanterden alınan toplam puan Genel İletişim Becerisi (GİB) puanını verirken, üç alt ölçekten alınan puanlar bilişsel, duyuşsal ve davranışsal iletişim becerileri (İB) puanlarını oluşturmaktadır. İBE ile ilgili tanımlayıcı istatistikler Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. İletişim Becerileri ve Alt Boyutlarının Tanımlayıcı İstatistikleri

BOYUTLAR	Ranj (Aralık)	En düşük puan	En yüksek puan	Ortalama	Std. Sapma
Bilişsel	29,00	39,00	68,00	56,80	4,94
Duyuşsal	30,00	37,00	67,00	52,63	5,50
Davranışsal	32,00	39,00	71,00	57,18	5,90
Genel İletişim Becerisi	88,00	115,00	203,00	166,62	13,84

Tablo 2’de öğrencilerin İB düzey puanlarına ilişkin tanımlayıcı istatistikler sunulmaktadır. İBE’nden alınabilecek en düşük puan 45, en yüksek puan da 225’dir. Tablo 2’deki bulgulara bakıldığında GİB bakımından en düşük puanın 115, en yüksek puanın da 203 olduğu görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin GİB düzeyine ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalaması 166,62 olarak bulunmuştur. Bu bulgulara göre, öğrencilerin iletişim becerilerine ilişkin görüşlerinin olumlu olduğu söylenebilir. Ayrıca İB boyutları açısından bakıldığında,

davranışsal iletişim becerisi düzey ortalamasının diğer iki boyut ortalamasından biraz yüksek olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin iletişim becerileri ve alt boyutları arasındaki ilişkiye Pearson Korelasyon Analizi ile bakılmıştır. Korelasyon işleminin sonuçları Tablo 3’de sunulmaktadır.

Tablo 3. İletişim Becerileri ve Alt Boyutları Arasındaki İlişki

BOYUTLAR	Bilişsel İletişim Becerisi	Duyuşsal İletişim Becerisi	Davranışsal İletişim Becerisi	Genel İletişim Becerisi
Bilişsel İletişim Becerisi	1			
Duyuşsal İletişim Becerisi	,587(**)	1		
Davranışsal İletişim Becerisi	,544(**)	,590(**)	1	
Genel İletişim Becerisi	,823(**)	,859(**)	,855(**)	1

** Korelasyon katsayısı 0,01 yanılma payında anlamlıdır. (2-yönlü).

Tablo 3’de görüldüğü gibi, iletişim becerileri alt boyutlarından olan bilişsel iletişim becerisi ile duyuşsal iletişim becerisi ($r=.587$, $p=0,00$); davranışsal iletişim becerisi ($r=.544$, $p=0,00$) ve genel iletişim becerisi ($r=.823$, $p=0,00$) arasında yüksek düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin sosyo-demografik ve ailelerine ilişkin bazı özelliklere göre GİB ve alt boyutları puanları arasında bir farklılık olup olmadığının incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular aşağıdaki tablolarda sunulmaktadır.

Tablo 4. Cinsiyete Göre Öğrencilerin İletişim Becerileri Düzeyleri

BOYUTLAR	Cinsiyet	n	Ortalama	Std. Sapma	t	p
Bilişsel	Kadın	77	57,07	4,65	0,844	0,400
	Erkek	39	56,25	5,50		
Duyuşsal	Kadın	77	53,22	5,72	1,614	0,109
	Erkek	39	51,48	4,89		
Davranışsal	Kadın	77	58,37	5,56	3,182	0,02*
	Erkek	39	54,82	5,91		
Genel İletişim Becerisi	Kadın	77	168,67	13,34	2,287	0,027*
	Erkek	39	162,56	14,08		

* $p<0,05$ anlamlı farklılık

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre yapılan karşılaştırmada (Tablo 4), kadın öğrenciler ile erkek öğrencilerin Genel İletişim Becerileri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Alt boyutlar açısından bakıldığında kadın öğrenciler ile erkek öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal iletişim becerileri puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Fakat davranışsal iletişim becerileri alt boyutunda kadın öğrenciler ile erkek öğrencilerin

puanlarının farklılaştığı görülmektedir ($p<0,05$). Buna göre kadın öğrencilerin davranışsal ve GİB puanları erkek öğrencilerden daha yüksektir.

Tablo 5. Yaş Gruplarına Göre Öğrencilerin İletişim Becerileri Düzeyleri

BOYUTLAR	Yaş Grupları	n	Ortalama	Std. Sapma	t	p
Bilişsel	18-20	69	56,60	4,61	-0,508	0,613
	21-25	47	57,08	5,42		
Duyuşsal	18-20	69	52,79	5,53	0,376	0,708
	21-25	47	52,40	5,50		
Davranışsal	18-20	69	58,21	5,61	2,333	0,021*
	21-25	47	55,65	6,05		
Genel İletişim Becerisi	18-20	69	167,62	13,24	0,944	0,347
	21-25	47	165,14	14,710		

* $p<0,05$ anlamlı farklılık

Öğrencilerin yaş gruplarına göre yapılan karşılaştırmada (Tablo 5), GİB puanlarının öğrencilerin yaş gruplarına göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır ($p>0,05$). Alt boyutlar açısından bakıldığında yaş gruplarına göre öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal İB puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Fakat davranışsal İB alt boyutunda yaş grupları bakımından öğrencilerin puanlarının farklılaştığı görülmektedir ($p<0,05$). Buna göre 18-20 yaş grubundaki öğrencilerin davranışsal İB puanları, 21-25 yaş grubundaki öğrencilerden daha yüksektir.

Tablo 6. Eğitim Programına Göre Öğrencilerin İletişim Becerileri Düzeyleri

BOYUTLAR	Eğitim Programı	n	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Bilişsel	TGT	34	56,47	4,84	1,379	0,256
	TDS	42	57,78	5,15		
	TLT	40	56,05	4,75		
	Toplam	116	56,80	4,94		
Duyuşsal	TGT	34	52,52	4,95	0,180	0,835
	TDS	42	52,33	5,93		
	TLT	40	53,05	5,58		
	Toplam	116	52,63	5,50		
Davranışsal	TGT	34	56,64	6,83	0,197	0,822
	TDS	42	57,45	5,48		
	TLT	40	57,35	5,59		
	Toplam	116	57,18	5,90		
Genel İletişim Becerisi	TGT	34	165,64	14,28	0,183	0,833
	TDS	42	167,57	13,66		
	TLT	40	166,45	13,93		
	Toplam	116	166,62	13,84		

Öğrencilerin öğrenim gördükleri programa göre yapılan karşılaştırmada (Tablo 6), GİB ve alt boyutlar puanlarının öğrencilerin öğrenim gördükleri programa göre farklılık

göstermediği sonucuna ulaşılmıştır ($p>0.05$). Bu bulgu, öğrencilerin İB puanlarının öğrencisi oldukları programa göre farklı olmadığını göstermektedir.

Tablo 7. Sınıf Değişkenine Göre Öğrencilerin İletişim Becerileri Düzeyleri

BOYUTLAR	Sınıf	n	Ortalama	Std. Sapma	t	p
Bilişsel	Birinci Sınıf	58	56,68	4,70	-0,243	0,808
	İkinci Sınıf	58	56,91	5,21		
Duyuşsal	Birinci Sınıf	58	52,79	5,61	0,302	0,763
	İkinci Sınıf	58	52,48	5,42		
Davranışsal	Birinci Sınıf	58	57,65	5,85	0,863	0,390
	İkinci Sınıf	58	56,70	5,97		
Genel İletişim Becerisi	Birinci Sınıf	58	167,13	13,55	0,401	0,689
	İkinci Sınıf	58	166,10	14,23		

Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre yapılan karşılaştırmada (Tablo 7), GİB ve alt boyutlar puanlarının öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıfa göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır ($p>0.05$). Bu bulgu, öğrencilerin İB puanlarının öğrencisi oldukları sınıf düzeyine göre farklı olmadığını göstermektedir.

Tablo 8. Ailenin Yaşadığı Yere Göre Öğrencilerin İletişim Becerileri Düzeyleri

BOYUTLAR	Yaşanan Yer	n	Ortalama	Std. Sapma	Ki-Kare	p
Bilişsel	Köy	10	56,80	4,68	5,650	0,227
	Kasaba	4	60,25	3,40		
	İlçe	37	57,02	5,52		
	İl	55	56,14	4,77		
	Büyükşehir	10	58,20	4,18		
	Toplam	116	56,80	4,94		
Duyuşsal	Köy	10	50,70	5,18	2,430	0,657
	Kasaba	4	55,00	7,52		
	İlçe	37	52,62	6,59		
	İl	55	52,58	4,47		
	Büyükşehir	10	54,00	6,21		
	Toplam	116	52,63	5,50		
Davranışsal	Köy	10	54,70	4,37	11,050	0,026*
	Kasaba	4	57,50	3,69		
	İlçe	37	58,13	6,72		
	İl	55	56,10	5,22		
	Büyükşehir	10	61,90	5,95		
	Toplam	116	57,18	5,90		
Genel İletişim Becerisi	Köy	10	162,20	10,10	6,085	0,193
	Kasaba	4	172,75	13,88		
	İlçe	37	167,78	16,72		
	İl	55	164,83	11,67		
	Büyükşehir	10	174,10	14,84		
	Toplam	116	166,62	13,84		

* $p<0,05$ anlamlı farklılık (Kruskal-Wallis testi)

Öğrencilerin ailelerinin yaşadıkları yere göre yapılan karşılaştırmada (Tablo 8), öğrencilerin GİB puanlarının farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır ($p>0.05$). Alt boyutlar açısından bakıldığında ailenin yaşadığı yere göre öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal İB puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Fakat davranışsal İB alt boyutunda öğrencilerin puanlarının farklılaştığı görülmektedir ($p<0.05$). Buna göre ailesi büyükşehirde yaşayan öğrencilerin davranışsal İB puanları, diğer yerleşim yerlerindeki öğrencilerden daha yüksektir.

Tablo 9. Annenin Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerin İletişim Becerileri Düzeyleri

BOYUTLAR	Annenin Eğitim Durumu	n	Ortalama	Std. Sapma	Ki-Kare	p
Bilişsel	Okur yazar değil	44	57,02	4,12	7,313	0,120
	Okur yazar	9	56,66	2,73		
	İlkokul	31	58,06	5,60		
	Ortaokul	20	54,40	5,60		
	Lise ve üstü	12	56,83	5,35		
	Toplam	116	56,80	4,94		
Duyuşsal	Okur yazar değil	44	52,65	3,90	8,059	0,089
	Okur yazar	9	52,66	5,67		
	İlkokul	31	53,93	5,85		
	Ortaokul	20	50,15	5,88		
	Lise ve üstü	12	53,33	7,96		
	Toplam	116	52,63	5,50		
Davranışsal	Okur yazar değil	44	58,29	5,10	11,519	0,021*
	Okur yazar	9	53,55	7,71		
	İlkokul	31	58,00	5,32		
	Ortaokul	20	54,00	5,17		
	Lise ve üstü	12	59,00	7,51		
	Toplam	116	57,18	5,90		
Genel İletişim Becerisi	Okur yazar değil	44	167,97	9,85	12,727	0,013*
	Okur yazar	9	162,88	13,21		
	İlkokul	31	170,00	14,13		
	Ortaokul	20	158,55	15,03		
	Lise ve üstü	12	169,16	19,63		
	Toplam	116	166,62	13,84		

* $p<0,05$ anlamlı farklılık (Kruskal-Wallis testi)

Öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna göre yapılan karşılaştırmada (Tablo 9), annelerinin eğitim durumlarına göre öğrencilerin GİB düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Buna göre annesinin eğitim düzeyi ilkokul olan öğrencilerin İB puanları diğer öğrencilerden daha yüksektir. Alt boyutlar açısından bakıldığında öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal İB puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Fakat davranışsal İB alt boyutunda öğrencilerin puanlarının farklılaştığı görülmektedir ($p<0.05$). Buna göre annesinin eğitim düzeyi ilkokul olan öğrencilerin GİB puanları, lise ve üstü olan öğrencilerin de davranışsal İB puanları diğer öğrencilerden daha yüksektir.

Tablo 10. Babanın Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerin İletişim Becerileri Düzeyleri

BOYUTLAR	Babanın Eğitim Durumu	n	Ortalama	Std. Sapma	Ki-Kare	p
Bilişsel	Okur yazar değil	8	59,00	3,62	5,151	0,272
	Okur yazar	12	55,66	4,05		
	İlkokul	32	57,96	4,54		
	Ortaokul	19	55,73	5,16		
	Lise ve üstü	45	56,33	5,41		
	Toplam	116	56,80	4,94		
Duyuşsal	Okur yazar değil	8	52,62	4,10	9,133	0,058
	Okur yazar	12	49,66	2,49		
	İlkokul	32	54,62	4,28		
	Ortaokul	19	52,73	5,66		
	Lise ve üstü	45	51,97	6,56		
	Toplam	116	52,63	5,50		
Davranışsal	Okur yazar değil	8	57,62	5,06	10,049	0,040*
	Okur yazar	12	54,83	4,08		
	İlkokul	32	59,78	4,69		
	Ortaokul	19	56,05	6,41		
	Lise ve üstü	45	56,35	6,54		
	Toplam	116	57,18	5,90		
Genel İletişim Beceresi	Okur yazar değil	8	169,25	6,88	10,377	0,035*
	Okur yazar	12	160,16	8,76		
	İlkokul	32	172,37	10,63		
	Ortaokul	19	164,55	14,23		
	Lise ve üstü	45	164,66	16,40		
	Toplam	116	166,62	13,84		

*p<0,05 anlamlı farklılık (Kruskal-Wallis testi)

Öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre yapılan karşılaştırmada (Tablo 10), babanın eğitim durumlarına göre öğrencilerin GİB düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir (p<0.05). Alt boyutlar açısından bakıldığında öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal İB puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0.05). Fakat davranışsal İB alt boyutunda öğrencilerin puanlarının farklılaştığı görülmektedir (p<0.05). Buna göre babasının eğitim düzeyi ilkokul olan öğrencilerin davranışsal İB ve GİB puanları diğer öğrencilerden daha yüksektir.

Tablo 11. Ailenin Sosyo- Ekonomik Durumuna Göre Öğrencilerin İletişim Becerileri Düzeyleri

BOYUTLAR	Sosyo-ekonomik durum	n	Ortalama	Std. Sapma	Ki-kare	p
Bilişsel	Düşük	18	60,38	3,51	12,715	,002*
	Orta	94	56,02	4,86		
	Yüksek	4	59,00	5,47		
	Toplam	116	56,80	4,94		
Duyuşsal	Düşük	18	52,27	4,99	1,348	,510
	Orta	94	52,78	5,63		
	Yüksek	4	50,75	5,37		
	Toplam	116	52,63	5,50		

Davranışsal	Düşük	18	58,33	6,80	,487	,784
	Orta	94	56,96	5,58		
	Yüksek	4	57,00	9,93		
	Toplam	116	57,18	5,90		
Genel İletişim Becerisi	Düşük	18	171,00	12,83	1,071	,586
	Orta	94	165,77	13,87		
	Yüksek	4	166,75	17,72		
	Toplam	116	166,62	13,84		

*p<0,05 anlamlı farklılık (Kruskal-Wallis testi)

Öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyine göre yapılan karşılaştırmada (Tablo 11), öğrencilerin GİB puanlarının farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır (p>0.05). Alt boyutlar açısından bakıldığında ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyine göre öğrencilerin duyuşsal ve davranışsal İB puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0.05). Fakat bilişsel İB alt boyutunda öğrencilerin puanlarının farklılaştığı görülmektedir (p<0.05). Buna göre ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyini düşük olarak algılayan öğrencilerin bilişsel İB puanları diğer öğrencilerden daha yüksektir.

Tablo 12. Ailenin Öğrenciye Yönelik Tutumuna Göre Öğrencilerin İletişim Becerileri Düzeyleri

BOYUTLAR	Aile Tutumu	n	Ortalama	Std. Sapma	Ki-Kare	P
Bilişsel	Otoriter	12	57,66	4,59	1,568	0,814
	Demokratik	26	57,61	4,2		
	İlgisiz	4	57,00	6,63		
	Koruyucu	71	56,47	5,16		
	Tutarsız	3	53,66	5,77		
	Toplam	116	56,80	4,94		
Duyuşsal	Otoriter	12	52,50	6,80	4,723	0,317
	Demokratik	26	54,46	4,30		
	İlgisiz	4	52,75	3,94		
	Koruyucu	71	51,94	5,71		
	Tutarsız	3	53,66	5,13		
	Toplam	116	52,63	5,50		
Davranışsal	Otoriter	12	57,75	5,89	3,392	0,494
	Demokratik	26	58,00	5,74		
	İlgisiz	4	58,50	11,09		
	Koruyucu	71	57,00	5,50		
	Tutarsız	3	50,33	8,50		
	Toplam	116	57,18	5,90		
Genel İletişim Becerisi	Otoriter	12	167,91	15,46	3,943	0,414
	Demokratik	26	170,07	12,53		
	İlgisiz	4	168,25	18,94		
	Koruyucu	71	165,42	13,77		
	Tutarsız	3	157,66	14,84		
	Toplam	116	166,62	13,84		

Anne babalarının çocuklarına (öğrencilerin kendilerine) yönelik tutumlarının nasıl olduğuna göre yapılan karşılaştırmada (Tablo 12), öğrencilerin GİB ve alt boyutlar puanlarının farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır ($p>0.05$). Bu bulgu, öğrencilerin İB puanlarının anne ve babalarının onlara yönelik tutumlarının göre farklı olmadığını göstermektedir.

Tablo 13. *Arkadaşlarla İlişkilerine Göre Öğrencilerin İletişim Becerileri Düzeyleri*

BOYUTLAR	Arkadaşlarla İlişkiler	n	Ortalama	Std. Sapma	Mann-Whitney U	p
Bilişsel	Olumlu ve sakin	102	56,98	4,57	567,000	,212
	Sözel tartışma	14	55,50	7,17		
Duyuşsal	Olumlu ve sakin	102	52,823	5,23	595,500	,314
	Sözel tartışma	14	51,28	7,24		
Davranışsal	Olumlu ve sakin	102	57,42	5,71	578,000	,248
	Sözel tartışma	14	55,42	7,17		
Genel İletişim Becerisi	Olumlu ve sakin	102	167,22	12,78	579,500	,254
	Sözel tartışma	14	162,21	20,03		

Arkadaşlarıyla ilişkilerine göre yapılan karşılaştırmada (Tablo 13), öğrencilerin GİB ve alt boyutlar puanlarının farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır ($p>0.05$). Bu bulgu, öğrencilerin İB puanlarının arkadaşları ile sürdürdüğü ilişkilere göre farklı olmadığını göstermektedir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma Harran Üniversitesi SHMYO öğrencilerinin İB düzeylerinin, öğrencilerin sosyo-demografik ve aileleri ile ilgili çeşitli özelliklerine göre incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmada kullanılan İBE'nden alınabilecek en yüksek puan 225 ve en düşük puan 45 iken, bu çalışmada en yüksek puan 203, en düşük puan da 115 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin İB düzeylerine ilişkin görüşlerinin ortalama puanı 166,62 olarak bulunmuştur. Buna göre, öğrencilerin İB düzeylerine ilişkin görüşleri olumlu olarak değerlendirilebilir. İBE bilişsel (zihinsel), duyuşsal (duygusal) ve davranışsal olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlardan alınabilecek en yüksek puan 75, en düşük puan da 15 olduğundan ve hangi alt ölçek puanı yüksek ise İB açısından öğrencilerin o alt boyutta daha iyi olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmada davranışsal boyutta en düşük puan 39, en yüksek puan 71 olarak bulunmuştur. Davranışsal boyutun ortalaması 57,18 olarak görülmüştür. Buna göre öğrencilerin davranışsal İB düzeylerinin diğer boyutlardan daha iyi olduğu değerlendirilebilir.

Bu araştırmada kullanılan İBE ile üniversite öğrencilerinin İB düzeylerini belirlemeyi amaçlayan çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Çetinkaya (2011) tarafından yapılan araştırmada Türkçe öğretmen adaylarının en düşük İB puanı 132, en yüksek puanı ise 210 olarak; katılımcıların iletişim becerilerine ilişkin görüşlerinin ortalaması 177.94 olarak hesaplanmıştır. Çalışmada Türkçe öğretmen adaylarının iletişim becerilerine ilişkin görüşlerinin olumlu olduğu değerlendirilmiştir. Küçük (2011) tarafından yapılan araştırmada müzik öğretmeni adaylarının İB puan ortalaması 169.41 olarak bulunmuş, yazar iletişim becerisi puan ortalamasına yönelik elde edilen değerlerin, müzik öğretmeni adaylarının iletişim becerilerini iyi düzeyde algıladıklarını göstermekte olduğu yorumunda bulunmuştur. Acar (2009) tarafından yapılan araştırmada öğretmen adaylarının zihinsel İB puanı 53.10, duygusal İB puanı 48.01, davranışsal İB puanı 52.01, toplam İB puanı ise 153.12 olarak bulunmuştur. Gürşimşek, Vural ve Demirsöz (2008) tarafından öğretmen adaylarının (sınıf öğretmenliği ve okul öncesi öğretmenliği) iletişim becerileri puanları 146.53'tür. İB alt ölçeklerinden duyuşsal boyutta 47.09, bilişsel boyutta 45.43, davranışsal boyutta 50.63 ile öğretmen adayları İB alt boyut ortalamalarının üzerinde bir düzeyde olduğu değerlendirilmiştir. Toy (2007) tarafından yapılan araştırmada mühendislik ve hukuk fakülteleri öğrencilerinin zihinsel İB puanı 54.49, duygusal İB 54.45, davranışsal İB 56.33, genel İB puanı da 165.27 olarak bulunmuştur. Akyurt (2009) tarafından SHMYO öğrencilerinin İB düzeylerinin değerlendirildiği çalışmada, öğrencilerin davranışsal İB puan ortalamaları 36.64, zihinsel İB puan ortalamaları 42.15 ve duygusal İB ortalamaları 32.82, genel İB puan ortalamaları ise 111,62 olarak bulunmuştur. Burada yer verilen araştırmaların puan ortalamalarına bakıldığında, değişik üniversitelerde ve bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin İBE puanları ve ortalamaları gerek toplamda gerekse alt boyutlar bakımından çeşitlilik gösterdiği görülmektedir.

Bu araştırmada öğrencilerin GİB ve alt boyutlar bakımından İB düzeyleri arasında yüksek düzeyde, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Yılmaz (2007) tarafından yapılan araştırmada ise İB ve alt boyutları arasında orta ve düşük düzeyde, pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür.

Bu çalışmada, öğrencilerin cinsiyetlerine göre GİB ve davranışsal İB puanlarının farklılık gösterdiği görülmüştür. Buna göre kadın öğrencilerin GİB ve davranışsal İB düzeylerine ilişkin görüşlerinin daha olumlu olduğu söylenebilir. Benzer şekilde Çetinkaya (2011) tarafından yapılan araştırmada da Türkçe öğretmen adaylarında cinsiyete göre anlamlı farklılık olduğunu, kadın öğrencilerin İB düzeylerine ilişkin görüşlerinin daha olumlu olduğu

bulunmuştur. Acar (2009) tarafından öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin ele alındığı çalışmada ise, öğretmen adaylarının cinsiyete göre İB ölçeği toplam puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak İBE alt boyutlarından davranışsal İB alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmuş, erkek öğretmen adaylarının ortalamaları, öğretmen adaylarının ortalamalarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Buna göre, iletişim ölçeğinin davranışsal boyutunda erkek öğretmen adaylarının lehine bir fark olduğunu söylemek mümkündür. Toy (2007) tarafından yapılan çalışmada üniversite öğrencilerinin duygusal İB alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir fark görülmezken, zihinsel, davranışsal ve genel iletişim becerilerinde kızların ve erkeklerin İB düzeyleri arasında kadın öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık vardır. Bu alanlarda kadın öğrencilerin ortalamalarının erkek öğrencilerden yüksek olması, kadın öğrencilerin zihinsel, davranışsal ve genel iletişim becerileri açısından erkeklerden daha iyi olduklarını göstermektedir. Dilekman, Başçı ve Bektaş (2008)'ın eğitim fakültesi öğrencilerinin iletişim becerilerini inceledikleri çalışmada, cinsiyete göre eğitim fakültesi öğrencilerinin iletişim becerileri arasında anlamlı fark elde edilememiştir. Yılmaz (2007) tarafından yapılan çalışmada da, eğitim fakültesi öğrencilerinin puanları açısından cinsiyetler arasında istatistiksel olarak fark bulunmamıştır. Görüldüğü gibi cinsiyet değişkeni ile ilgili bir genelleme yapmak doğru olmayacaktır.

Bu çalışmanın bulgularına göre GİB düzeylerinin öğrencilerin yaş gruplarına göre farklılık göstermediği bulunmuştur. Ancak davranışsal İB alt boyutunda anlamlı bir fark olduğu görülmüş, 18-20 yaş grubundaki öğrencilerin İB düzeylerinin daha iyi olduğu anlaşılmıştır. Yılmaz, Üstün ve Odacı (2009) tarafından yapılan çalışmada ise okul öncesi öğretmen adaylarının İB düzeylerinin yaşa göre açısından değişiklik göstermediği sonucu bulunmuştur.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, öğrencilerin öğrenim gördükleri programa göre GİB ve alt boyutları bakımından aralarında anlamlı fark bulunmamıştır. Başka bir söyleyişle, öğrenim görülen program, öğrencilerin İB düzeyleri açısından farklılık yaratmamaktadır. Acar (2009) tarafından yapılan çalışmada da öğretmen adaylarının okudukları bölüme (Sınıf Öğretmenliği, Türkçe, Sosyal Bilgiler, Okul öncesi, Resim-iş Öğretmenlikleri) göre GİB puanları ve alt boyutlara ait puanlar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Toy (2007) tarafından yapılan çalışmada, mühendislik fakültelerinde ve hukuk fakültelerinde okuyan öğrencilerin duygusal İB açısından anlamlı fark göstermediklerine işaret edilmektedir. Zihinsel, davranışsal ve toplam İB açısından bakıldığında okunan alan etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Mühendislik fakülteleri ve

hukuk fakülteleri öğrencilerinin zihinsel, davranışsal ve GİB düzeylerinde anlamlı bir farklılık vardır. Böylece, bu alanlarda hukuk fakülteleri öğrencilerinin ortalamalarının, mühendislik fakülteleri öğrencilerinin ortalamalarından yüksek olması, hukuk fakültelerinde okuyan öğrencilerin mühendislik fakültelerinde okuyan öğrencilerden zihinsel, davranışsal ve GİB açısından daha iyi olduklarını göstermektedir. Diğer bir deyişle zihinsel, davranışsal iletişim becerileri, üniversitede bu iki farklı eğitim alanında okumaya bağlı olarak farklılaşmaktadır. Akyurt (2009) tarafından yapılan araştırmada, Tıbbi Laboratuvar alanında eğitim gören öğrencilerin İB puan ortalamalarının diğer bölümlere göre yüksek çıktığı bulunmuş, puan ortalaması en düşük olan bölüm Patoloji Laboratuvar bölümü öğrencileri olmuştur.

Bu çalışmaya göre öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflara göre GİB ve alt boyutları bakımından aralarında anlamlı fark bulunmamıştır. Başka bir söyleyişle, öğrenim görülen sınıf, öğrencilerin İB açısından farklılık yaratmamaktadır. Öğrencilerin iletişim becerilerine ilişkin görüşlerinin sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür. Dilekman, Başçı ve Bektaş (2008) tarafından yürütülen çalışmada, eğitim fakültesi öğrencilerinin sınıf seviyelerine göre İB düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Yılmaz (2007) tarafından yapılan araştırmada, eğitim fakültesi öğrencilerinin İB puanları açısından sınıf düzeyleri (1,2,3,4. Sınıflar) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Toy (2007) tarafından yapılan araştırma da birinci ve dördüncü sınıflarda okuyan öğrenciler arasında duygusal, zihinsel, davranışsal ve genel İB açısından anlamlı fark bulunmadığı, dolayısıyla iletişim becerilerinde eğitime bağlı bir farklılaşmanın olmadığını göstermektedir. Çetinkaya (2011) tarafından yapılan araştırmada ise Türkçe öğretmen adaylarının iletişim becerilerine ilişkin görüşlerinin sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği, 1.sınıf öğrencilerinin İB açısından daha olumlu görüş bildirdikleri bulunmuştur. Benzer bir sonuç Yılmaz, Üstün ve Odacı (2009) tarafından yapılan çalışmada da görülmüş, okul öncesi öğretmen adaylarının sınıf düzeyine göre İB düzeyleri açısından anlamlı bir fark olduğu, dördüncü sınıf öğrencilerinin iletişim becerileri düzeylerinin, diğer sınıflardan düşük olduğu sonucu bulunmuştur. Sözü edilen araştırma sonuçlarına bağlı olarak sınıf değişkeni açısından bir genellemeye gitmek gerekmemektedir.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin ailelerinin yaşadıkları yerleşim birimine göre İB düzeyleri açısından bilişsel, duyuşsal ve GİB arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Fakat davranışsal İB alt boyutu bakımından öğrencilerin İB düzeyleri farklılaşmaktadır. Ailesi büyükşehirlerde yaşamakta olan öğrencilerin İB düzeyleri diğer öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur. Yılmaz, Üstün ve Odacı (2009) tarafından yapılan

araştırmada da okul öncesi öğretmen adaylarının yaşadıkları yerleşim birimine göre İB düzeyleri açısından anlamlı bir fark olmadığı gözlenmiştir. Acar (2009) öğretmen adaylarının ailelerinin yaşadıkları yere göre İB toplam puanlarının ortalamaları ve alt boyutlara ait puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Başka bir deyişle ailenin yaşadığı yere göre, öğretmen adaylarının İB düzeyleri anlamlı farklılık göstermemektedir. Yılmaz, Üstün ve Odacı (2009) tarafından yürütülen araştırmada, okul öncesi öğretmen adaylarının yaşadıkları yerleşim birimine göre İB becerileri düzeyleri açısından anlamlı bir fark olmadığı gözlemlenmiştir.

Bu araştırmada annelerinin eğitim düzeyi ilkokul olan öğrencilerin GİB düzeyleri ve annelerinin eğitim durumu lise ve üstü olan öğrencilerin de davranışsal İB puanları diğer öğrencilerden daha yüksek olarak bulunmuştur. Çetinkaya (2011) tarafından yürütülen araştırmada ise, Türkçe öğretmen adaylarının annelerinin eğitim durumuna ilişkin gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yılmaz (2007) tarafından yapılan araştırmada, eğitim fakültesi öğrencilerinin İB puanları açısından anne eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Toy (2007) tarafından yapılan araştırmada da annelerinin eğitim durumuna bağlı olarak öğrencilerin zihinsel, duygusal, davranışsal ve GİB puanlarının tümünde gruplar arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre, babasının eğitim düzeyi ilkokul olan öğrencilerin davranışsal İB ve GİB düzeyleri diğer öğrencilerden daha yüksektir. Yılmaz (2007) eğitim fakültesi öğrencilerinin İB alt boyutlarından olan bilişsel İB puanları açısından baba eğitim durumları arasında fark bulunmuştur. Bilişsel iletişim becerisinden alınan puanlar açısından babası üniversite düzeyinde öğrenim görmüş olan bireylerin ortalamaları; babası lise, ortaokul, ilkokul, okur-yazar olan bireylerin ortalamalarından daha yüksek olup, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Duygusal iletişim becerisinden alınan puanlar açısından da baba eğitim durumları arasında fark bulunmuştur. Duygusal iletişim becerisi açısından babası okur-yazar olan bireylerin ortalamaları; babası ilkokul, ortaokul, lise, üniversite düzeyinde öğrenim görmüş bireylerin ortalamalarından daha yüksek olup, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Davranışsal iletişim becerisinden alınan puanlar açısından ise anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Toy (2007) tarafından yapılan analizlerde babanın eğitim durumuna bağlı olarak zihinsel, duygusal, davranışsal ve genel (toplam) İB puanlarının tümünde gruplar arası anlamlı fark bulunmamaktadır. Çetinkaya (2011) tarafından yürütülen araştırmada ise, Türkçe öğretmen adaylarının babalarının eğitim durumuna ilişkin

gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre katılımcıların İB düzeylerine ilişkin görüşlerinin babanın eğitim durumuna göre değişmediği belirtilmektedir.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre bilişsel İB alt boyutu bakımından öğrencilerin İB düzeyleri ve sosyo-ekonomik durumu arasında fark bulunmuş, ailelerinin sosyo-ekonomik durumunu düşük olarak algılayan öğrencilerin İB düzeyleri diğer öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur. Diğer alt boyutlar ve GİB bakımından anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Yılmaz (2007) eğitim fakültesi öğrencilerinin duygusal İB puanları açısından sosyo-ekonomik düzeyler arasında fark bulunmuştur. Duygusal iletişim becerisinden alınan puanlar açısından sosyo-ekonomik düzeyi düşük olanların ortalamaları; sosyo-ekonomik düzeyleri orta ve yüksek olan bireylerin ortalamalarından daha yüksek olup, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bilişsel ve davranışsal İB puanları açısından anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Toy (2007) tarafından yapılan çalışmada sosyo-ekonomik düzeye bağlı olarak katılımcıların zihinsel, duygusal, davranışsal ve GİB düzeylerinin tümünde gruplar arası anlamlı fark bulunmamaktadır.

Bu çalışmada, öğrencilerin İB düzeylerinin anne ve babalarının çocuk yetiştirme tutumlarına göre değişmediği sonucuna ulaşılmıştır. Acar (2009) öğretmen adaylarının algıladıkları anne-baba tutumuna göre zihinsel ve duygusal alt boyuta ilişkin puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, davranışsal alt boyut ve toplam puan ortalamaları arasında aile tutumuna göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Anne-baba tutumunu “demokratik ve hoşgörülü” algılayan öğretmen adaylarının zihinsel İB düzeyleri, anne-baba tutumunu “ilgisiz ve tutarsız-dengesiz”, “koruyucu ve denetleyici” olarak algılayan öğretmen adaylarının zihinsel İB düzeylerinden anlamlı olarak daha yüksektir. Yılmaz (2007) eğitim fakültesi öğrencinin davranışsal İB puanları açısından ebeveyn tutumları arasında fark bulunmuştur. Davranışsal iletişim becerisinden alınan puanlar açısından ebeveynlerini demokratik olarak algılayan bireylerin ortalamaları; ebeveynleri otoriter, ilgisiz, koruyucu, tutarsız olarak algılayan bireylerin ortalamalarından daha yüksek olup, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bilişsel iletişim becerisi ve duygusal iletişim becerisinden alınan puanlar açısından anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Bu çalışmada, öğrencilerin arkadaşları ile ilişkilerine göre İB düzeyleri arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Farklı olarak Acar (2009) öğretmen adaylarının arkadaş ilişkilerine göre İB düzeylerinin zihinsel, davranışsal alt boyutlar ve toplam puan

ortalamalarında farklılık gösterdiği, duygusal alt boyuta ilişkin puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark çıkmadığı sonucuna ulaşmıştır. Genel arkadaşlık ilişkisi “olumlu ve sakin” olan öğretmen adaylarının İB puan ortalamaları diğerlerine göre daha yüksek çıkmıştır. Buna göre yazar, arkadaş ilişkilerinde kendilerini “olumlu ve sakin” olarak algılayan gençlerin, etkili İB kullandıklarını yorumunda bulunmaktadır.

Bu araştırmanın sonuçları bakımından öğrencilerin İB düzeylerinin iyi ve olumlu yönde olduğu değerlendirilebilir. Kadın öğrencilerin İB düzeyleri, erkek öğrencilerden daha iyi olarak görülmektedir. Davranışsal İB bakımından 18-20 yaş grubundaki öğrenciler daha iyi düzeydedir. Eğitim görülen programa ve sınıfa göre bir farklılık görülmemiştir. Anne ve babanın eğitim durumlarının öğrencilerin GİB düzeyleri üzerinde farklılık yarattığı görülmektedir. Öğrencilerin İB düzeylerinin daha yükseğe çekilebilmesi yönündeki eğitimlerin ve uygulamaların yararlı olacağı düşünülmektedir.

5. Kaynakça

- Acar, V. (2009). “Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri”. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Akyurt, N. (2009). Sağlıkta İletişim ve Marmara Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin İletişim Becerileri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(11), 15-33.
- Can, H., Aşan Ö. ve Aydın, M.E. (2006). *Örgütsel Davranış*. İstanbul: Arıkan Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.
- Çankaya, C.Z. (2011). *Kişilerarası İletişimde Dinleme Becerisi*. Geliştirilmiş 2. Basım. Ankara: Nobel Yayınları.
- Çetinkaya, Ö. ve Alparlan, A. M. (2011). Duygusal Zekanın İletişim Becerileri Üzerine Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(1), 363-377.
- Çetinkaya, Z. (2011). Türkçe Öğretmen Adaylarının İletişim Becerilerine İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 567-576.
- Deniz, M.E. ve Sümer, A.S. (2010). Farklı Özaneli Düzeylerine Sahip Üniversite Öğrencilerinde Depresyon, Anksiyete ve Stresin Değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 35(158), 115-127.
- Demirel, Y., Ökdem, F.Ş. ve Saracoğlu, F. (2010). Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerine Verilen Temel İletişim Becerileri Dersinin Öğrencilerin İletişim Becerilerini Değerlendirme Düzeylerine Etkisi. MYO-ÖS 2010-Ulusal Meslek Yüksekokulları Öğrenci Sempozyumu. 21-22 Ekim 2010. Düzce.
- Dilekman, M., Başçı, Z. ve Bektaş, F. (2008). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin İletişim Becerileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 223-231.
- Dökmen, Ü. (1996). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. 3. Baskı. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

- Ersanlı, K. ve Balcı, S. (1998). İletişim Becerileri Envanterinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(10), 7-12.
- Güney, S. (2007). Yönetim ve Organizasyonun Bazı Temel Kavramları, *Yönetim ve Organizasyon*. Editör: Salih Güney, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 25-58.
- Gürşimşek, I., Vural, D.E. ve Demirsöz, E.S. (2008). Öğretmen Adaylarının Duygusal Zekaları ile İletişim Becerileri Arasındaki İlişki. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 1-11.
- Gürüz, D. ve Gürel, E. (2006). *Yönetim ve Organizasyon Bireyden Örgüte, Fikirden Eyleme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kabakçı, Ö.F. ve Korkut, F. (2008). 6-8. Sınıftaki Öğrencilerin Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 33(148), 77-86.
- Korkut, F. (1996a). İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışmaları. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 18-23.
- Kumcağız, H., Yılmaz, M., Çelik, S.B. ve Avcı, İ.A. (2011). Hemşirelerin İletişim Becerileri: Samsun İli Örneği. *Dicle Tıp Dergisi*, 38(1), 49-56.
- Kurtyılmaz, Y (2005). “Öğretmen Adaylarının Saldırganlık Düzeyleri ile Akademik Başarıları, İletişim ve Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkiler: (Anadolu Üniversitesi ve Osmangazi Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma)”. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Kutlu, M., Balcı, S. Ve Yılmaz, M. (2007). İletişim Becerileri Eğitiminin Öğrencilerin Kendini Ayarlama ve İyimserlik Düzeylerine Etkisi. *Eurasian Journal of Educational Research*, 27, 1-4.
- Kuzu, A. (2008). “Hemşirelik Öğrencilerinin Duygusal Zeka Ve İletişim Becerilerinin Eşdeğer Öğrenim Gören Öğrencilerle Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi”. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Düzce.
- Küçük, P. D. (2011). Müzik Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilimleri İle İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, 2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications, Ankara: Siyasal Kitabevi, 935-942.
- Tınaz, P. (2005). Çalışma Yaşamından Örnek Olaylar. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Toy, S. (2007). “Mühendislik ve Hukuk Fakülteleri Öğrencilerinin İletişim Becerileri Açısından Karşılaştırılması ve İletişim Becerileriyle Bazı Değişkenler Arasındaki İlişkiler”. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, B. (2007). “Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası İletişim Becerileri Ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki”. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Yılmaz, M., Üstün, A. ve Odacı, H. (2009). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1).